

Religionskunskap, Sverige 2023

Karin K. Flensner, docent i utbildningsvetenskap, Högskolan Väst

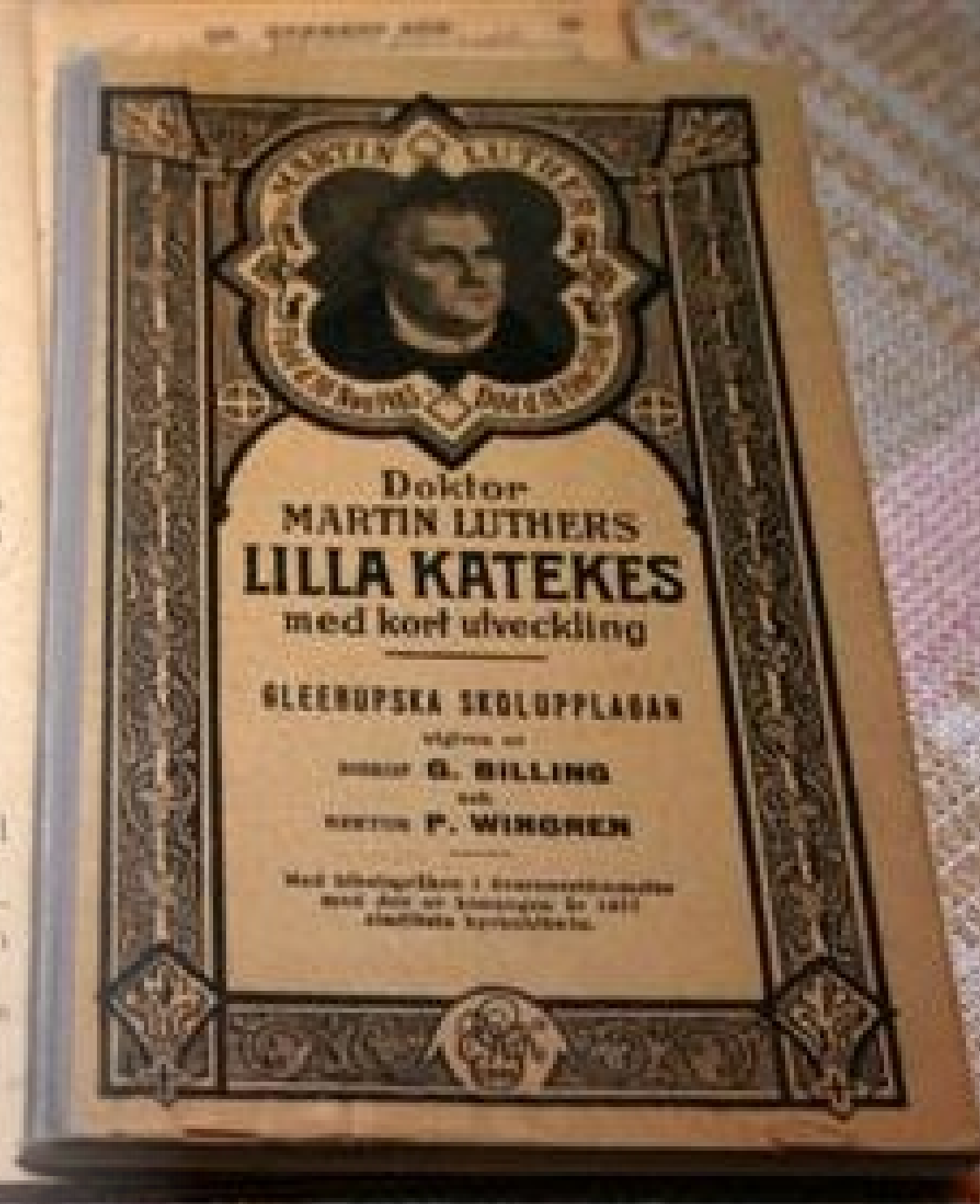
Skolan alltid en del av
samhället – det som händer i
samhället påverkar
klassrumspraktiken

- Globalisering, migration,
sekularisering och en växande
pluralism, religioners nya
synlighet i den offentliga sfären

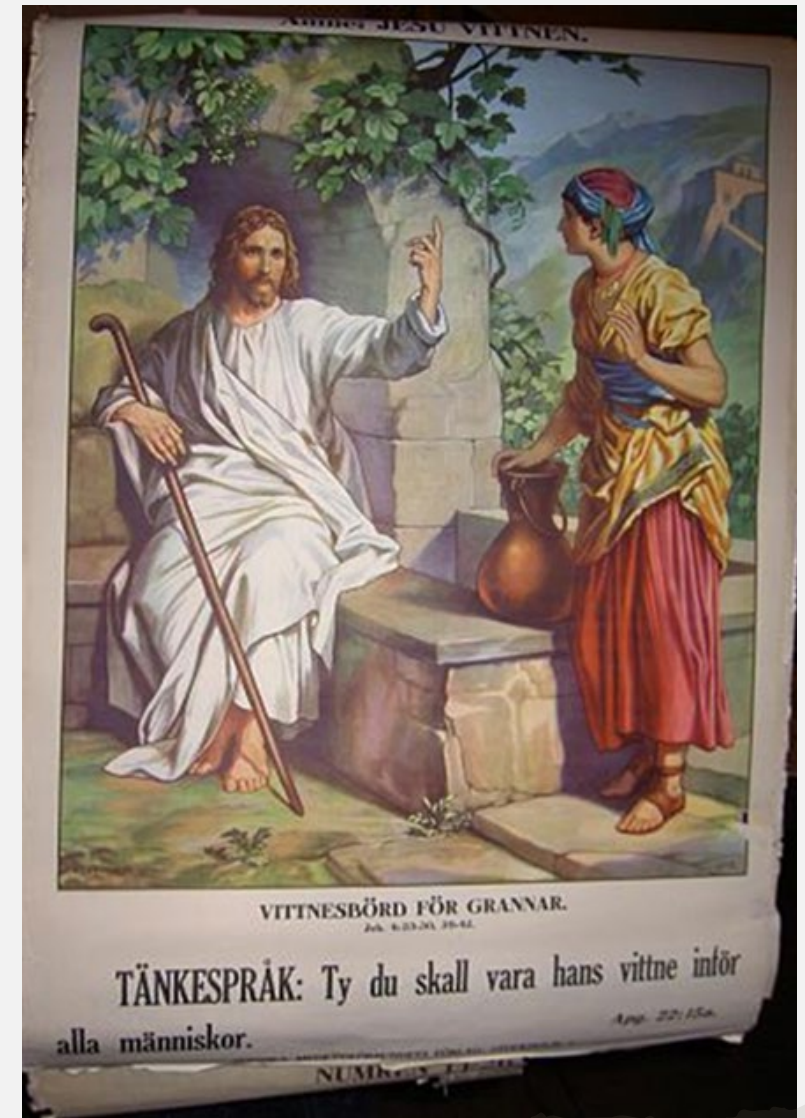
Religionskunskapsämnet framväxt i Sverige – att lära *i*, om eller av/från religion?

- Evangelisk-luthersk förkunnelse och fostran i en kristen majoritetskultur
 - Själva orsaken till att skolväsendet skapas.
 - Från klosterscholor och katedralskolor till läroverk och folkskola.
 - Skolordningen del av 1571 års kyrkolag
 - 1649 års skolordning: *folkskola, trivialskolan gymnasiet (läroverken)*
 - "...danande till kristeliga och gagneliga samhällsmedlemmar"
(ur Folkskolestadgan 1842)

Enhetskulturen bryts upp – minskad konfessionalitet för bevarad enhet

- Arbetarrörelsen och frikyrkorörelsen var, av olika skäl, kritiska till religionsundervisningen utformning i folkskola och läroverk och dess inriktning på förberedelse för konfirmationen i den svenska lutherska statskyrkan.
- Reformen av läroverken
- Folkskolan följer efter
- Hård debatt.
- 1919 års undervisningsplan; nedtoning av konfessionella inslag. Kristendoms-kunskap – mer betoning av religionshistoria (lära om) och etik med utgångspunkt i bergspredikan (lära av)

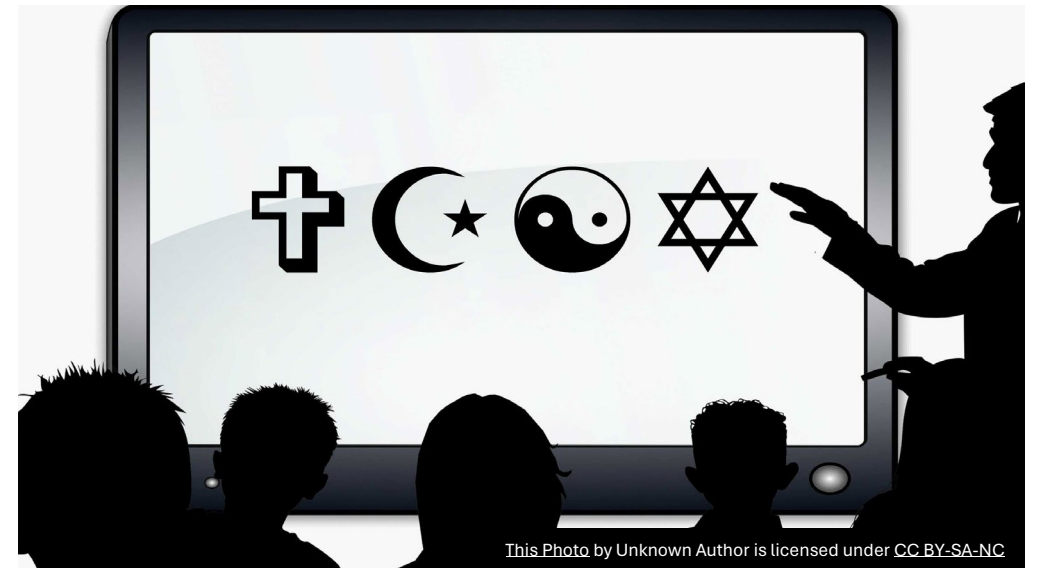

Religion – en del av det kulturarv som skall föras vidare

- Införandet av enhetsskolan 1962, dvs nioårig obligatorisk grundskola och frivillig 2 eller treårig gymnasieskola
- Objektivitetskravet i 1962 års läroplan; *”Undervisningen ska vara objektiv i den meningen att den meddelar sakliga kunskaper om trosåskådningars innebörd och innehåll utan att auktoritativt söka påverka eleverna att omfatta en viss åskådning”*
- Morgonsamlingar, bön och psalmsång – hård debatt → alla ska kunna delta.

Religionskunskap – olika modeller i Europa

- **Ickekonfessionell religionskunskap** där elever läser tillsammans oavsett religiös tillhörighet och läser om olika religioner – t.ex. Sverige, Norge, England, Estland (Danmark)
- **Konfessionell religionsundervisning** där elever delas upp utifrån religiös tillhörighet men oftast finns möjlighet att välja även till ”etiskt alternativ” - t.ex. Belgien, flera tyska delstater, (Finland)
- **Enbart en religion** (kristendom, olika inriktningar) men stora möjligheter att välja bort ämnet t.ex.- Polen, Ungern, Grekland
- **Ingen undervisning i religionskunskap** i det offentliga skolsystemet- t.ex. Frankrike
- *Konfessionella skolor; I Storbritannien går 37.2% av alla elever går i konfessionella skolor, i Nederländerna 76.3%*

Det offentliga rummet

Religionsfrihet

En ickekonnessionell skola

Ett mångreligiöst samhälle

En sekulär stat

Skola – ett offentligt rum reglerat av lagar där elever och lärare spenderar sin vardag

Vad innebär ett sekulärt, ickekonnessionellt perspektiv? Om religion/"konnessionella inslag" utesluts, vad ersätts det med?

Ett historiskt perspektiv som präglas av religionskritik:
Religion och kyrka associeras med förtryck, tvång och maktutövning
Frihet från religion associeras med upplysning, modernitet och individualism

Gränsen mellan det
konfessionella och det
ickekonfessionella i
svensk skola –
skrivningar i
läroplanens inledande
delar

- Utbildningen ska vara **saklig, allsidig och ickekonfessionell, vila på vetenskaplig grund** och bidra till att elever inhämtar och utvecklar **kunskaper** och **värden** såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, jämlikhet mellan kvinnor och män och solidaritet mellan människor och fostra till rättskänsla, generositet och ansvarstagande ”i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism”
- Undervisningen ska ”**främja förståelse för andra människor och ge en förmåga till inlevelse**” samt att ingen ska utsättas för diskriminering eller kränkande behandling på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning. ”
- Också mångfald tas upp i läroplanens inledande kapitel: *Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. **Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet** ger en trygg identitet som är **viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar**. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en **möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga** hos alla som arbetar där. (Skolverket, 2022)*

Distinktion mellan *utbildning* och *undervisning*

- *Undervisning* är obligatorisk och ska vara helt ickekonfessionell. Här ingår även t.ex. studiebesök
- Det får dock förekomma konfessionella inslag i *utbildningen*: skolavslutningar är visserligen del av utbildningen men inte av undervisningen, varför det kan vara möjligt att hålla skolavslutningar i kyrkan.
- Dock ska betoningen vid dessa tillfällen ligga på ”traditioner, högtidlighet och den gemensamma samvaron” (Skolverket, 2012) och det får inte förekomma någon **bön, välsignelse eller trosbekännelse**.
- Ny definition av ”konfessionella inslag”: [...] inslag som innehåller bekännande eller förkunnande delar som tillhör en viss religion. Som exempel på konfessionella inslag kan nämnas trosbekännelse, bön eller andakt. Utförande av andra handlingar som enbart är inspirerade eller motiverade av en tro omfattas inte av bestämmelsen (SOU 2019:64, s. 35).
- Inramningen av aktiviteten verkar vara avgörande för om den uppfattas som konfessionell eller icke-konfessionell

Ämnesplanen i religionskunskap

- Ämnet religionskunskap har sin vetenskapliga förankring främst i religionsvetenskapen men är till sin karaktär tvärvetenskapligt. Det behandlar hur religioner och livsåskådningar kommer till uttryck i ord och handling samt hur människor formulerar och förhåller sig till etiska och existentiella frågor. Ämnet behandlas **trons** och etikens betydelse för individens upplevelse av mening och tillhörighet.

Tro såsom det skrivs fram i ämnesplanen kan innefatta en andlig dimension, men behöver inte göra det. *Tro på* (existentiellt förhållningssätt eller ett sätt att leva) och *tro att* (något är sant)

Syfte

Lära om religioner och livsåskådningar, men också lära av/från

- Undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om religioner, livsåskådningar och etiska förhållningssätt och olika tolkningar när det gäller dessa.
- Kunskaper om samt förståelse för kristendomen och dess traditioner har särskild betydelse då denna tradition förvaltat den värdegrund som ligger till grund för det svenska samhället.
- Undervisningen ska ta sin utgångspunkt i en samhällssyn som präglas av öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter samt **ge eleverna möjlighet att utveckla en beredskap att förstå och leva i ett samhälle präglad av mångfald.**
- Eleverna ska ges möjlighet att diskutera hur relationen mellan religion och vetenskap kan tolkas och uppfattas, till exempel beträffande frågor om skapelse och evolution.
- Undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar kunskaper om hur människors moraliska förhållningssätt kan motiveras utifrån religioner och livsåskådningar.
- De ska ges möjlighet att reflektera över och analysera människors värderingar och trosföreställningar och **därigenom utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka och leva.**
- Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att analysera och värdera hur religion kan förhålla sig till bland annat etnicitet, kön, sexualitet och socioekonomisk bakgrund.

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Förmåga att analysera religioner och livsåskådningar utifrån olika tolkningar och perspektiv.
- Kunskaper om människors identitet i relation till religioner och livsåskådningar.
- Kunskaper om olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap samt förmåga att analysera dessa.
- Förmåga att använda etiska begrepp, teorier och modeller.
- Förmåga att undersöka och analysera etiska frågor i relation till kristendomen, andra religioner och livsåskådningar.

Religionskunskap 1

Ett gymnasiegemensamt ämne, dvs läses av alla oavsett program. 50 p, mellan 30-50 timmar

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- Individers och gruppers identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

Religionskunskap 1

Att skriva isär kristendomen och övriga världsreligioner har varit föremål för mycket debatt. Skrivs isär för att betona att kristendomen har en särskild betydelse i en svensk kontext. Med världsreligionerna avses, förutom kristendomen, islam, judendom, hinduism och buddhism.

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- Individens och grupperns identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

Ämnesplanens formulering olika livsåskådningar innebär att utrymme finns för lärare och elever att göra ett urval av vilka livsåskådningar, religiösa och icke-religiösa. Syftet med formuleringen är att variationen av livsåskådningar och deras olika uttryck för individer och grupper, i samtiden, i Sverige och i omvärlden kan studeras.

Världsreligion-paradigmet
”mannen, boken, tron”
vs. levd religion, frågan om
representation

Religionskunskap 1

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- Individers och gruppers identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

En variation av föreställningar och trostolkningar, inte bara mellan olika religioner, utan också inom en och samma religion eller religiösa tradition, dvs. intern mångfald. T.ex. olika syn på etiska frågor såsom homosexuella relationer, abort eller dödsstraff. Även teologiska och existentiella frågor kan tolkas och diskuteras på mycket olika sätt inom och mellan religioner.

Religionskunskap 1

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till **kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.**
- Individers och gruppers identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

INTERSEKTIONALITET –

Till

exempel kan det innebära att man studerar hur en viss religion eller livsåskådning förhåller sig till

socioekonomiska skillnader, hur religionen eller livsåskådningen

kan yttra sig för människor beroende på deras

socioekonomiska status, och i vilken mån och på vilket sätt

religionen eller

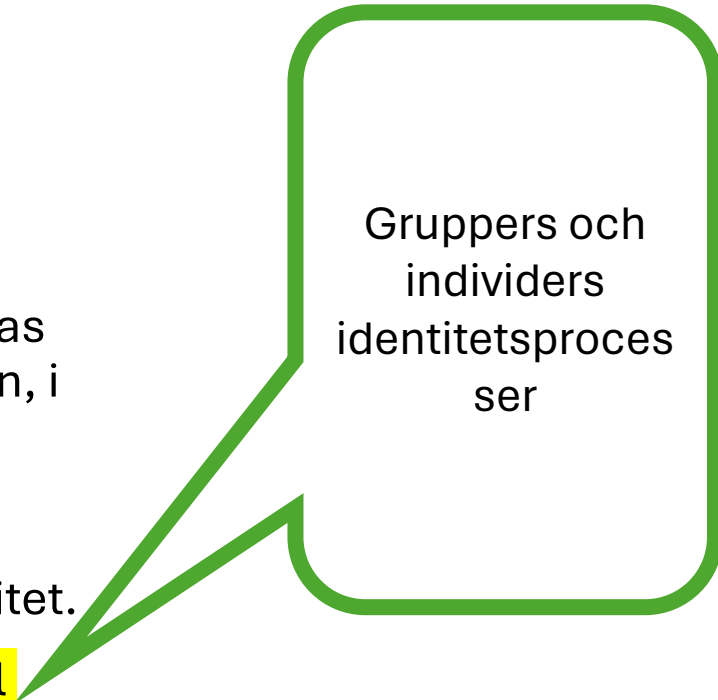
livsåskådningen kan bidra till att

antingen legitimera och

vidmakthålla eller motverka socioekonomiska skillnader.

Religionskunskap 1

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- **Individens och grupperns identiteter** och hur de **kan formas i förhållande till religion och livsåskådning** utifrån till exempel **religiösa skrifter, traditioner, sociala medier** samt **historiska och nutida händelser**.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

Grupper och
individens
identitetsproce-
ser

Religionskunskap 1

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- Individers och gruppers identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

Kritik – formuleringen betonar motsättning mellan religion och vetenskap. I ämnet religionskunskap kan man spegla hur debatt och diskussion på området förs och kan föras, vilket inbegriper kritisk analys och granskning av olika argument och ståndpunkter. Ett exempel kan vara diskussion och analys i relation till skapelsetro eller kreationism och evolutionism

Religionskunskap 1

- Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.
- Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.
- Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.
- Individers och gruppers identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel religiösa skrifter, traditioner, sociala medier samt historiska och nutida händelser.
- Olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Tolkning och analys av olika teorier och modeller inom normativ etik samt hur dessa kan tillämpas. Etiska och andra moraliska föreställningar om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara.
- Analys av argument i etiska frågor med utgångspunkt i kristendomen, övriga världsreligioner, livsåskådningar och elevernas egna ställningstaganden.

-
- Pliktetik,
 - Konsekvensetik
 - Sinnelagsetik
 - Situationsetik
 - Dygdetik

Betygskriterier – Betyget A

- Eleven kan utförligt och nyanserat redogöra för och analysera världsreligionerna och några livsåskådningar samt utförligt och nyanserat redogöra för deras kännetecken och uttryck historiskt, i samtiden, i Sverige och i omvärlden. I sin analys förklarar eleven komplexa samband och drar välgrundade och nyanserade slutsatser om världsreligioner och livsåskådningar i relation till individer, grupper och samhällen utifrån olika tolkningar och perspektiv. Vidare kan eleven utförligt och nyanserat redogöra för likheter och skillnader mellan världsreligionernas människosyn och gudsuppfattningar och underbygga sina resonemang med välgrundade och nyanserade argument.
- Eleven ger flera exempel på hur identitet kan formas i relation till religion och livsåskådning samt gör en komplex analys av denna relation i vilken eleven beskriver komplexa samband och drar välgrundade och nyanserade slutsatser. Eleven kan utförligt och nyanserat redogöra för hur religion kan förhålla sig till etnicitet, kön, sexualitet och socioekonomisk bakgrund.
- Eleven kan utförligt och nyanserat redogöra för olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap. Dessutom kan eleven göra en välgrundad och nyanserad analys av de olika uppfattningarna.
- Eleven kan utförligt och nyanserat beskriva vad som utmärker några normativa etiska teorier och modeller, genomföra en komplex analys av modellerna och använda dem för att ge välgrundade och nyanserade argument i några frågor. Eleven gör välgrundade och nyanserade resonemang om vad ett gott liv och ett gott samhälle kan vara utifrån dygdetiska och andra moraliska föreställningar.

Men det som står i läroplanen inte detsamma som det som händer i klassrummet...

- Världsreligion-paradigmet – ”mannen, boken, tron”, religioner som olika boxar
- Sekularistiska diskurser tenderar att dominera i många klassrum – försvårar förståelse och
- En mer allmänmännisklig/existentiell ingång generar andra samtal och en annan typ av förståelse – vad kan det betyda för en människa att ha en tro/vara en del av en religiös tradition?
- Majoritetsförhållanden och elevers erfarenheter i klassrummet påverkar samtalen – svensk skola extremt segregerad